

SEMPOZYUM TANITIMI / SYMPOSIA

Ali Kuşçu ve Salih Zeki Sempozyumu, İstanbul, 20-21 Aralık 2004*Sevtap Kadioğlu*

Ali Kuşçu (öl.1474), Osmanlı Devleti'nin imparatorluğa dönüştüğü yüzyılda, Fatih tarafından Semerkant'tan İstanbul'a davet edilmiş seçkin bir matematikçi ve astronomdur. Ali Kuşçu, Fatih'in İstanbul'da kurduğu ilk medreselerden olan Ayasofya medresesinde ders vermiş ve Osmanlı medreselerinin programına matematiksel bilimlerin alınmasına katkıda bulunmuştur. Salih Zeki (1864-1921) ise, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında yaşamış ünlü bir matematikçi olup, aynı zamanda da, matematik ve astronomi tarihi konusundaki *Kamus-i Riyaziyat* ve *Asâr-ı Bâkiye* adlı iki ansiklopedik eseri ile Türkiye'de bilim tarihi çalışmalarının öncüsüdür.

2004 yılı Ali Kuşçu'nun ölümünün 530uncu ve Salih Zeki'nin doğumunun 140ıncı yılıdır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Bilim Tarihi Anabilim Dalı, kuruluşunun 20nci yıldönümünde düzenlediği *Ali Kuşçu ve Salih Zeki Sempozyumu* (İstanbul, 20-21 Aralık 2004) ile bu iki tanınmış bilim adamını anmıştır.

Sevinç-Erdal İnönü Vakfı'nın katkılarıyla düzenlenen bu sempozyumda, Ali Kuşçu ve Salih Zeki'nin bilim hayatımızdaki yerinin ortaya konması ve bilimsel faaliyetlerinin tanıtılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda sempozyuma Oklahoma Üniversitesi'nde Bilim Tarihi profesörü olan Jamil Ragep'in de aralarında bulunduğu, çeşitli üniversite ve bilim kurumlarından bilim insanları katılmıştır. Sempozyumda, 2 konferans ve 13 bildiri sunulmuştur. Konferanslardan ilki "Türkiye'de bilim tarihi ve Salih Zeki" başlığıyla Prof. Dr. Erdal İnönü tarafından, ikincisi de "Ali Kuşçu'nun astronomisi ve Kopernik Devrimi'ndeki muhtemel rolü" başlığı ile Prof. Dr. Jamil Ragep tarafından verilmiştir.

Sunulan konferans ve bildirimlerde, Salih Zeki'nin, eserleri, konferansları, bilim tarihi ve felsefesi konusunda yaptığı çalışmalar başta olmak üzere, Türk eğitim ve bilim hayatına idareci ve hoca olarak yaptığı katkılar üzerinde durulmuştur. Ali Kuşçu hakkında verilen iki bildiri ise, onun varlık felsefesi ve sayı tanımı açıklanmıştır. Sempozyumun sonunda, bu iki bilim adamının üzerinde şimdiye kadar yapılmış olan çalışmalar değerlendirilerek, bu çalışmalarını tamamlayıcı olarak ileride yapılması gereken araştırmaların neler olabileceği konusu tartışılmıştır. Salih Zeki'nin eserleri üzerinde hem tanıtıcı hem de analitik çalışmalar yapılmasının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca, çok yönlü bir Salih Zeki biyografisi yazılmasının gereği ortaya konmuştur.

Sempozyum, sosyal bilimciler ile fen bilimcilerini, gerek araştırmacı gerek dinleyici olarak, bir araya getirmiştir. Bu iki gruba mensup bilim adamlarının işbirliği içinde yapacakları ortak araştırmaların, Türkiye'deki bilim tarihi çalışmalarına yeni bir ivme kazandıracağına şüphe yoktur. Diğer taraftan, Bilim Tarihi Anabilim Dalı Başkanı ve sempozyumun düzenleyicisi Prof. Dr. Feza Günergün, açılış oturumunda yaptığı konuşmada, Türkiye'de bilim tarihi çalışmalarının gelişebilmesi için bağımsız bilim tarihi lisans programının yeniden başlatılması gereğine dikkati çekmiş ve İstanbul Üniversitesi tarafından düzenli olarak yayımlanan *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* dergisinin (Türkiye'nin tek akademik, hakemli bilim tarihi dergisidir) bilim tarihi araştırmalarını teşvik etmede ve tanıtmadaki katkısını vurgulamıştır.

Sempozyuma Salih Zeki hakkında sunulan bildirimler şunlardır: Salih Zeki ve *Asâr-ı Bâkiye*'nin 1960 öncesinde yapılmış bir çevirisi (Hülya Şenkon), *Asâr-ı Bâkiye* ve yazılış yöntemi (Yavuz Unat), Salih Zeki, Teslis-i Zaviye (açıyı üçe bölme) problemi (Atilla Bir - Mustafa Kaçar), Salih Zeki'nin Lobaçevski geometrisini tanıtan iki konferansı (İnanç Akdenizci Demirtaş), Matematik tarihçisi Salih Zeki (Melek Dosay Gökdoğan), Salih Zeki'nin Türkiye'deki bilim tarihi ve bilim felsefesi çalışmalarındaki yeri (Remzi Demir), Salih Zeki ve Darülfünun (Emre Dölen), Zaman ve Salih Zeki (Meltem Akbaş), Salih Zeki'nin Rasathane müdürlüğü ve 1914 Güneş tutulması (Feza Günergün), Salih Zeki ve çevresi (Sevtap Kadioğlu), Salih Zeki: Üç boyutlu bir biyografi için (Şeref Etker).

Ali Kuşçu hakkındaki iki bildiri ise şunlardır: Ali Kuşçu'nun varlık felsefesi (Düccane Cündioğlu); Kaynakları ve etkileri açısından Ali Kuşçu'nun sayı tanıtımı (İhsan Fazlıoğlu).

Ali Kuşçu ve Salih Zeki Sempozyumu Açış Konuşması

İstanbul Üniversitesi'nin Sayın Vekil Rektörü,
Sayın Rektörler, Sayın Rektör Yardımcıları, Sayın Dekanlar,
Sayın Öğretim Üyeleri, Araştırma Görevlileri Arkadaşlarım, Sevgili
Öğrenciler, Değerli Konuklar,

Bilim Tarihi Anabilim Dalı'nın kuruluşunun yirminci yılını kutlamak için düzenlediğimiz bu etkinlikte sizleri aramızda görmekten onur duyuyoruz. Sizlere, Bilim Tarihi Anabilim Dalı adına hoş geldiniz demek ve toplantımıza katıldığımız için teşekkürlerimizi sunmak istiyorum. Yirminci kuruluş yılımızı, matematik ve astronomi tarihimizin iki seçkin siması: Ali Kuşçu'nun ölümünün 530uncu ve Salih Zeki'nin 140ıncı doğum yıldönümü ile birlikte kutlamak, güzel bir tesadüf olmuştur. Bu bakımdan, ayrıca mutluluk duymaktayız.

Konuşmama, bu sempozyumun açılışını yapmayı kabul ederek bizi onurlandıran İstanbul Üniversitesi Vekil Rektörü Prof. Dr. Tankut Centel'e teşekkür ederek başlamak istiyorum. Fakültemizin vekil dekanı Prof.Dr. Güler Çelgin ve Felsefe Bölümü Başkanı Prof.Dr. Şafak Ural da açılış törenine birer konuşma ile katılacaklardır. Kendilerine ayrıca müteşekkirim.

Anabilim Dalı olarak, özellikle teşekkürlerimizi ifade etmek istediğimiz kişiler var. Bunlardan biri, Prof.Dr. Erdal İnönü'dür. Kendisi, geçmiş yıllarda başladığı bilim tarihi araştırmalarını günümüzde de sürdürdüğü gibi, Sabancı Üniversitesi'nde bilim tarihi dersleri vermektedir. Yoğun programından vakit ayırarak, anabilim dalımızı ara sıra ziyarete gelmesi bizi çok mutlu etmektedir. Verdiği konferanslardan ve zevkli sohbetlerinden, özellikle Cumhuriyet dönemi bilim tarihimiz hakkında çok şey öğrenmekteyiz. Bu sempozyumun da açılış konferansını vermeyi kabul ettiği ve sempozyuma maddi ve manevi desteğini esirgemediği için anabilim dalımız ve şahsım adına kendisine teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Teşekkür etmek istediğim ikinci kişi, toplantımıza uluslararası boyutu getiren, Oklahoma Üniversitesi profesörlerinden Dr. Jamil Ragep'tir. Berlin'deki Max Planck Üniversitesi'nde misafir araştırmacı olarak bulunduğu bu günlerde ve yoğun seyahat programı içinde sempozyuma katılmayı kabul etmiştir. Yarın bize, son günlerde çalışmakta olduğu konuda bir konferans verecek ve Ali Kuşçu'nun Kopernik üzerindeki muhtemel etkisini açıklayacaktır.

Şükran borçlu olduğumuz bir diğer özel kişi, jeoloji profesörü Dr. Cazibe Sayar'dır. Kendileri, Salih Zeki Bey'in oğlu Prof.Dr. Malik Sayar'ın eşi, Salih Zeki Bey'in gelinidir. Prof. Cazibe Sayar ile, bu toplantının hazırlık çalışmaları sırasında, tanıştım. O günlerde, Salih Zeki hakkında yayımlanmamış malzeme aramaktaydım. Sayın Cazibe Hoca, eşi Malik Sayar'ın Salih Zeki Bey hakkında topladığı ve büyük çoğunluğu gazete kupürlerinden olan malzemeyi bizden esirgemedi. Anabilim dalı olarak, bu malzemeyi değerlendirmeye başladık. Sempozyumun bildiri kitabında, bu bilgileri de sunmayı ümit ediyoruz. Prof. Cazibe Sayar'a, gerek elindeki malzemeyi bizimle paylaştığı, gerekse bugün toplantımızı onurlandırdığı için içten teşekkürlerimi sunarım.

Bugün aramızda, Salih Zeki'nin ailesinin bir başka ferdi de bulunmaktadır. Salih Zeki Bey'in ilk torunu, jeoloji profesörü Malik Sayar'ın oğlu Dr.Ing. Kaya Sayar Hanover'den ve Sayın Ömer Sayar Ankara'dan bu toplantı için İstanbul'a gelmişlerdir. Kendilerini ve Salih Zeki Bey'in ailesinin aramızda bulunan diğer fertlerini saygı ile selamlıyorum.

Teşekkür etmek istediğim bir başka kişi Dr. Şeref Etker'dir. Sempozyum programının oluşması sırasında fikirlerini benimle paylaştığı, karşılaştığım sorunlara pratik çözümler önerdiği için kendisine teşekkür borçluyum.

Size yirminci kuruluş yılını kutladığımız Bilim Tarihi Anabilim Dalı ve çalışmaları hakkında kısaca bilgi vermek istiyorum:

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Anabilim Dalı, Prof. Dr. E.İhsanoğlu'nun girişimleriyle ve YÖK'ün onayı ile 1984 yılında, Felsefe Bölümü içinde kurulmuştur. Burada, anabilim dalımızın son yirmi yıl içinde gerçekleştirdiği araştırma ve eğitim faaliyetlerini, düzenlediği ulusal ve uluslararası toplantıları uzun uzadıya anlatmayacağım. Bugüne kadar yayınladığımız raporlarda, bu çalışmalar hakkında etraflı bilgi bulunmaktadır. Bugünlerde yayımlanmış olan ve "İstanbul Üniversitesi'nde Bilim Tarihi'nin Kurumsallaşması: Araştırmalar ve Eğitim Programları (1984-2004)" başlıklı makalemizde de 2004 yılına kadar olan etkinlikler tanıtılmıştır. Ancak geçtiğimiz yirmi yıl içinde, çekirdek kadrosu göz önüne alındığında, Bilim Tarihi Anabilim Dalı'nın fakültemizin en aktif birimlerinden biri olduğunu söyleyebilirim.

Bu vesile ile yayın faaliyetlerimizden yalnızca birisini, burada sizlere tanıtmam gerektiğini düşünüyorum. Bu da, ilk sayısını Bilim Tarihi Anabilim Dalı'nın kuruluşunun 10. yılı münasebetiyle yayımladığımız *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* adlı dergidir. 2001 yılından itibaren kesintisiz ve hakemli olarak senede iki kere yayımlanmaktadır. Türkiye'nin tek akademik bilim tarihi dergisi olarak yayın hayatını sürdürmektedir. Bugüne kadar çıkmış sayıları toplantı salonumuzun girişinde sergilemekteyiz. Dergimizin son sayısı da birkaç gün önce üniversitemiz matbaasından geldi. Bu son sayının bir özelliğine dikkatinizi